

I
El Grixà
(1886)

El Grixà, un nen petit i grassó que va néixer fa dos anys i vuit mesos, passeja amb la mainadera pel bulevard. Porta una bateta llarga de cotó, bufanda, una gran gorra amb una borla de pelfa i xancles calents. Té calor, s'ofega i només li cal que el sol d'abril, ara que surt d'entre els núvols, li vingui als ulls i que les parpelles li piquin.

Tota la seva figura, maldestra, tímida, camina amb inseguretats, manifestant un desconcert extrem.

Fins ara, l'únic món que coneixia el Grixà era quadrangular: en un racó hi havia el llit, en un altre el bagul de la mainadera, al tercer una cadira i al quart el llum que cremava. Si espiaves sota el llit, veies una nina amb el braç trencat i un tamborí, i si miraves darrere el bagul de la mainadera, tot de coses diferents: rodets de fil, papers, una capsa sense tapa i un pallasso fet malbé. En aquest món, a més de la mainadera i el Grixà, sovint hi són la mama i el gat. La mama s'assembla a la nina i el gat s'assembla a l'abric de pell del papa, però l'abric no té ulls ni cua. Per la porta es passa d'aquell món

que anomenen “quarto del nen” a un espai on dinen i prenen el te. Aquí hi ha la cadireta del Grixà, al capdamunt d’unes potes altes, i el rellotge de paret, que existeix tan sols per bellugar-se d’una banda a l’altra i fer soroll. Del menjador vas a una habitació amb butaques vermelles. A la catifa d’aquí hi ha una taca fosca que encara ara és motiu perquè renyin el Grixà amb el dit. Després d’aquesta habitació en ve una altra on no deixen entrar i on es veu de tant en tant el papa: personatge enigmàtic en grau superlatiu! La mainadera i la mama són comprensibles, vesteixen el Grixà, li donen menjar i el fiquen al llit a dormir, però per què existeix el papa, no se sap. Després hi ha un altre personatge enigmàtic: la tieta, la que li va regalar el tamborí. Ara apareix, ara desapareix. Quan desapareix, ¿on se’n va? El Grixà més d’un cop ha guaitat sota el llit, sota el sofà i rere el bagul, però no hi era...

En aquest món nou, amb aquest sol que fa mal als ulls, hi ha tants papes, tantes mames i tietes, que no saps ni cap a qui córrer. Però el més estrany i absurd de tot són els cavalls. El Grixà els mira les potes que es mouen, no ho entén; es gira cap a la mainadera perquè li resolgui el dubte, i ella no diu res.

De sobte sent un estrèpit de passos, espantós... Pel bulevard, a pas de marxa, avança cap a ell una multitud de soldats amb cares roges i amb escombretes de banyera sota el braç. El Grixà es glaça de por i mira interrogativament la mainadera: ¿no és perillós? Però la mainadera no fuig corrent i no plora: vol dir que no ho és. El Grixà acompanya els soldats amb la mirada i ell també comença a marcar el pas.

Travessen el bulevard dos gats grossos que corren, tenen el morro llarg, la llengua que els penja enfora i la cua alçada.

El Grixu pensa que ell també ha de córrer i ho fa, per atrapar els gats.

—Quiet aquí! —li crida la mainadera, caçant-lo per les espatlles—. ¿On anaves? ¿Qui t’ha donat permís per fer maleses?

Aquí hi ha una altra mainadera, asseguda, que aguanta un cossioli amb taronges. El Grixu li passa per la vora i sense dir res n’agafa una.

—Tu! ¿Com s’entén? —li crida la seva acompanyant, picant-li els dits i arrabassant-li la taronja—. Ai, beneit!

Ara al Grixu li encantaria collir aquest trosset de vidre que volta per terra i brilla igual que un llum, però té por que li torcin a picar els dits.

—Els meus respectes! —El Grixu sent de sobte, gairebé al costat mateix de l’orella, una veu forta, gruixuda, i troba un home alt i amb botons lluents.

Amb gran alegria del Grixu, aquest home ofereix el braç a la mainadera, se li atura al costat i comença a parlar-hi. El sol que brilla, el soroll dels carruatges, els cavalls, els botons lluents... aquestes coses el sorprenen tant, per noves, i li fan tan poca por, que s’omple tot ell d’una sensació de plaer i es posa a riure.

—Nem, nem! —li diu a l’home dels botons lluents, estirant-li el faldó.

—¿On hem d’anar? —pregunta l’home.

—Nem! —insisteix el Grixu.

Té ganes de dir que no estaria malament anar a buscar també el papa, la mama i el gat, però el que li surt de la llengua no és ni de bon tros el que cal. Una estona després, la mainadera trenca per un carrer i fa passar el Grixu cap a un gran pati

interior on encara hi ha neu. I l'home dels botons lluent els segueix. Van amb compte de no trepitjar aquells tous de neu i aquells bassals, després puguen per unes escales brutes i fosques fins a una habitació. Aquí hi ha molt de fum, se sent olor de carn cuïta i una dona fregeix mandonguilles a la vora d'una estufa. La cuinera i la mainadera es fan un petó i elles i l'home s'asseuen en un banc i comencen a parlar fluix. El Grixà, tot embolcallat, s'ofega i té una calor que no pot més.

“¿Per què deu passar, això?”, pensa, mentre observa al seu voltant. Veu un sostre fosc, una forqueta de forn amb dues banyes, l'estufa que el mira amb aquell forat gros, negre...

—Maaama! —s'exclama.

—Va, va, va! —cria la mainadera—. Espera't!

La cuinera posa a taula una ampolla, tres gotets i una empanada. Les dues dones i l'home dels botons lluent brinden i beuen unes quantes vegades, i l'home abraça ara la mainadera, ara la cuinera. I després tots tres comencen a cantar fluixet.

El Grixà estira la mà cap a l'empanada i n'hi donen un bocinet. Menja i veu la mainadera que està bevent... També li ve de gust beure.

—Meu! Nana, meu! —demana.

La cuinera li deixa prendre un glopet del seu got. Esbata els ulls, s'arrufa tot, tus i després s'està molta estona fent anar els bracets mentre la cuinera se'l mira i riu.

Quan tornen a casa, el Grixà es posa a explicar-los a la mama, a les parets i al llit on ha estat i què ha vist. No parla tant amb la llengua com amb la cara i els gestos. Ensenya com brilla el sol, com corren els cavalls, com el mira l'estufa esfreïdora i com beu la cuinera...

A la nit no es pot adormir de cap manera. Soldats amb escambretes, gats llargs, cavalls, aquell trosset de vidre, el cossi de les taronges, els botons lluents... tot això se li ha barrejat en una massa que li prem el cervell. Es gira d'un costat a l'altre, xerra en veu alta i al final, sobreexcitat, arrenca a plorar.

—Però si tens febre! —diu la mama, tocant-li el front amb el palmell—. ¿Com t'ha vingut?

—Estufa! —plora el Grixà—. Marxa, estufa!

—Has degut menjar massa, tu... —decideix la mama.

I el Grixà, desbordat per les impressions d'aquella nova vida que acaba de conèixer, rep de la mare una cullerada d'oli de ricí.